

Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet

En kort historik

Sveriges första sociologiska institution skapades 1947 vid Uppsala universitet. Torgny Segerstedt, som då innehade professuren i moralfilosofi vid Uppsala universitet, blev den första professorn i sociologi. Medan tidigare svenska företrädare för den sociologiska disciplinen, ännu utan någon egen sociologisk institution, framförallt hade betonat de teoretiska aspekterna av disciplinen, lyfte professor Segerstedt fram både sociologins teoretiska och empiriska aspekter.

Därför var Torgny Segerstedts tidiga studenter både teoretiska och empiriska sociologer. Dessa var bl.a. Georg Karlsson, som i sin matematiskt avancerade bok *Social Mechanisms* öppnade för nya perspektiv vid institutionen; Agne Lundquist, som skrev sin doktorsavhandling baserad på en jämförelse av kollektiva mentaliteter, social tillfredsställelse och arbetstillfredsställelse i två svenska industriella städer med skilda historier vad gäller grundande och tillväxt; Bengt Rundblad, som utförde en kulturanthropologisk studie av en by i norra Sverige för en serie finansierad av UNESCO; Birger Lindskog, som publicerade en kritisk granskning av den socialantropologiska litteraturen om 'leopardmän' i Sierra Leone; Adam Heymowski, som genomförde en historisk och genealogisk studie över de s.k. tattarna; och Bo Andersson, som i sitt arbete behandlade teoretiska och metodologiska aspekter av sociologiska studier.

Medan de flesta av de ovan nämnda studenterna hade följt Segerstedt från institutionen för moralfilosofi till den nya sociologiska institutionen, var Ulf Himmelstrand en av hans första studenter vid den nya institutionen. Ulf Himmelstrands empiriska studier fokuserade på sociopsykologiska aspekter av personella ideologier och politiska attityder, och på motsättningar mellan deklarerade attityder och politiskt handlande. Något senare kom Hans Zetterberg till institutionen. Zetterberg hade studerat vid Columbia University i New York. Hans internationellt väl kända bok *On Theory and Verification in Sociological Research* var utprovad och sammanställd vid undervisning vid såväl Columbia som Uppsala universitet. Joachim Israel, en annan internationellt välkänd sociolog, tillbringade många år vid institutionen under sextioalet där han genomförde studier av filmcensur, ungdomars sexliv osv. Himmelstrand övertog 1969 Segerstedts position som huvudprofessor i sociologi i Uppsala.

Den sociologiska institutionen bestod under femtioalet av endast fem anställda (en professor, en docent, två assistenter och en sekreterare) och höll till i en lägenhet. Intresset för sociologin tilltog emellertid stadigt under sextioalet och exploderade formligen vid slutet av detta decennium i skuggan av Vietnamkriget och den intensifierade ideologiska och politiska radikaleringen av ungdomen i allmänhet och av universitetsstudenter i synnerhet. Studenter pressades bokstavligen in i föreläsningssrummen. Man var tvungen att hålla vissa föreläsningar i universitetsaulan för att man skulle kunna ta emot hundratals, ibland uppemot tusen studenter. Sociologiämnet blev trendigt och som en följd av detta blev man tvungen att vid flera tillfällen flytta till större lokaler.

Under denna tid, och speciellt under början av sjuttioalet, genomgick sociologidisciplinen i Sverige en rad hårda interna strider om dess innehåll och metoder. "Kvantitativa" metoder ställdes mot "kvalitativa", "positivism" mot "humanism", "hårda" data mot "mjuka" data, "teoretisk" sociologi mot "empirisk" sociologi osv. Vid slutet av sjuttioalet hade häftigheten i dessa debatter avtagit, liksom antalet nya studenter i sociologi. Dessa stridigheter avtog ytterligare i styrka under åttioalet och idag

försöker många av institutionens studenter, lärare och forskare att överbrygga motsättningarna mellan de olika teoretiska och metodologiska traditionerna.

Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet har under sin femtioåriga historia gått i frontlinjen för många områden inom svensk sociologisk forskning och dess medarbetare har i flera fall brutit ny mark och formulerat nya intressanta angreppssätt. Sten Johansson, (senare vid Institutet för social forskning (SOFI)), initierade och påbörjade, med regeringsstöd, den första svenska levnadsnivåundersökningen i början av sjuttioalet. Björn Eriksson (senare professor vid Örebro universitet) inledde en rad teoretiska och metodologiska studier inom kunskapssociologin. Vid slutet av sjuttioalet och under tidigt åttiotal kom flera unga sociologer som Kaj Håkansson och Göran Ahrne (senare professor vid Stockholms universitet), men även Ulf Himmelstrand från den äldre generationen, att utveckla ett intresse för både teoretiska och empiriska aspekter av den historiska materialismen. Ett resultat av detta intresse var boken *Beyond Welfare Capitalism* av Himmelstrand, Ahrne och andra.

Förutom detta intresse för allmänna teoretiska problem inom sociologin, har det även utvecklats en rad specialiteter över åren. Exempel på detta är ett intresse för bostads- och urbanforskning - ursprungligen initierat av Mats Franzén och Eva Sandstedt; och - redan i början av sjuttioalet - ett intresse för medier och kommunikation (Peder Hård av Segerstad och Lowe Hedman) som gav upphov till Avdelningen för medier och kommunikation. I mars 1998 lämnade avdelningen sociologiska institutionen för att ingå i den nybildade Institutionen för informationsvetenskap, i vilken den fungerar som en självständig enhet.

Ett flertal professurer har skapats vid institutionen genom åren. Den första professorn på den andra professuren i sociologi är Tom. R. Burns, ursprungligen från Stanford University, som bildade och ledde the Uppsala Theory Circle. Under nittioalet har vidare fyra professurer inriktade mot mer specifika områden inom sociologin upprättats vid institutionen: Mårten Söder med inriktning mot handikappforskning, Eva Lundgren med inriktning mot kvinnoforskning särskilt förhållandet mellan makt och kön i familj och samhälle samt våld mot kvinnor, Lars Tornstam med inriktning mot socialgerontologi samt Jim Kemeny med inriktning mot bostads- och urbansociologi.

Förutom dessa professurer växte andra specialiteter fram genom åren, såsom familjesociologi (Jan Trost); medicinsk sociologi (Sonja Calais van Stokkom); de filosofiska, teoretiska, praktiska och existentiella möjligheterna och konsekvenserna av att ge upp separationen mellan subjekt och objekt (Kaj Håkansson); intergenerationella relationer, värden och värdeförändringar (Gunhild Hammarström); katastrofstudier (Jan Trost och Örjan Hultåker, senare vid Skandinavisk Opinionsforskning SKOP); sexologi (Jan Trost och Bo Lewin); sociologisk kritik av public choice och mainstream nationalekonomi (Ulf Himmelstrand och Lars Udéhn, senare Stockholms universitet); metodologi, teorikonstruktion, metateori och teorikritik (Peter Ekegren, Pablo Suárez och Peter Solberg, senare Stockholms universitet); och utvecklingssociologi (Mekuria Bulcha, Beth Ahlberg, Jorge Calbucura och Ulf Himmelstrand) för att nämna endast några få.

Professor Jukka Gronow, den före detta innehavaren av lärostolen, har kultursociologi, särskilt konsumtion som sitt huvudsakliga forskningsintresse. Andra dominerande forskningsområden på institutionen för närvarande är handikappforskning, socialgerontologi, genusforskning, bostads- och

urbansociologi, forskning om etnicitet och organisation, arbetslivsforskning, utbildningssociologi och barn- och ungdomssociologi.

Patrik Aspers är den nuvarande (2012-) innehavare av lärostolsprofessuren i sociologi vid sociologiska institutionen. Hans forskning fokuserar på ekonomisk sociologi och teori, och empiriskt har han studerat modeproduktion.

Torgny Segerstedts filosofiska och socialpsykologiska inriktning präglar fortfarande idag en stor del av uppsalasociologin. Bland annat kan man se spår av detta genom att socialpsykologi finns som ämne parallellt med allmän sociologi upp till Masternivå samt att doktorsavhandlingarna från institutionen spänner över ett brett fält av såväl teoretiska som empiriska studier och där ett flertal av de senare har en socialpsykologisk ingång.

För en längre berättelse om institutionens historia se: Hammarström, Gunhild (red) (1997): Sociologiska institutionen 50 år. 1947-1997. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.